

Elődeink ünnepeltek...

I. Fejezet

Kívánatos, hogy e jeles napot emlékezetessé tegyünk...

1885 ősze volt. A helységháza jegyzői irodájában várakoztak néhányan Kalmár Mihály bíróra. Ott volt Szebenyi János „öreg tanító”, Újházi Sándor kántor, Schifner Ede plébános, a főjegyzői asztalnál ült, szemben ült Salacz jegyzővel, akit a nép a „falupennájának” nevezett. A nagyváradai püspök úr felhívását (pásztorlevelét) olvasták. Balla Mátyás az ablakon nézett ki a templomtérre.

Igen, plébános uram, - szólalt meg Salacz jegyző. - A vármegye is hasonló gondolatokat közöl a helység előljáróságával.

Új érkezők szakították félbe a beszélgetést; Dinya Vince, az iparosok vezetője és Giricz Mátyás a „Céh pénztárosa” lépett az irodába. Majd újra nyílt az ajtó és Vadas doktor, a „kirurgus” érkezett. Lajbija zsebéből előhúzza a „doxát”, felkattantotta fedelét és megállapította:

Pontos voltam, mint a halál.

Együtt is vagyunk, csak bíró uram hibádzik, bizonyára tüstént itt lesz. A folyosó végéről könnyen lehet pontos, - vélekedett a nótárius.

Behallatszott, hogy a toronyőr, Csejti-Fábián Péter sorra kidudált mind a négy toronyablakon. Értette a jeladást, hisz 1848-ban kürtös volt a seregben. 1849-ben Szolnoknál súlyos sebet kapott. Hazavergődött, fellábadozott. Az akkori bíró felfogadta juhásznak. Ült is érte két évet a bíró Gyulán, amiért eltitkolta a törvény elől, hogy szabadságharcos „önkéntest” bujtat a csejti pusztán.

A negyedik dudáláskor lépett be a bíró.

Engedelmet kérek! Időben indultam, d hárman is feltartóztattak a tornácon. A szőlőskertek kubikosai jöttek ajánló sorokért, hogy a vasútépítésnél munkát kapjanak. Aztán a község kocsmájának bérlője jött, hogy eligazítsam a dolgát. Végül a Vida szegényház gondnoka kért pénzt a novemberi kiadásokra.

Elsőnek Salacz jegyző ismertette az alispán levelét, melyben... „felhívja a községek, falvak vezetőit, hogy jövő évben 1886. szeptember 2-án lesz kétszázadik évfordulója, hogy másfélszáz évekig tartó pogány törökhatalma megszűnt. Kívánatos, hogy e jeles, nagy ünnepet emlékezetessé tegyünk. A fővárosi ünnepségre

„deputációt” várnak minden helységről. De kívánatos, hogy valamennyi helységben – legnagyobbtól a legkisebbik – ünnepek tartassanak...

Elsőül a plébános úr fűzte hozzá mondandóját:

A pásztorlevél felhívja figyelmünket, hogy ünnepi szertartással, - ha az idő engedi - tábori szent misével az Isten szabad ege alatt tartott istentisztelettel kezdjük és hálaadó Te Deummal zárjuk az ünnepet!

A jegyző javasolta:

A legközelebbi huszáregységtől egy szakasz katona kéressék, kinek vonulása szép és nemes emlékeket adna a lakóknak.

Kalmár bíró bővítette az indítványt:

A mi falunkból pedig népes bandérium állítassék össze kiknek vonulása a vendéglátást emelné.

Újházi kántor medvedörmögése következett:

Kívánatos jóhangú személyekből énekkart toborozzunk, mely katonadalokat, masírozó nótákat adna elő! Ha tisztelt uraimék jónak látják, vállalom a kar vezetését.

Helyeslően hagyták jóvá.

A „cingár tanító" (Szebenyi) kért szót:

- Két három hazafias szavalmány is feltétlen kívánatos. Egyúttal hagy tegyek javaslatot kedves fiatal kollégámra, Bencze Sándorra, aki rendkívül kellemes orgánummal és remek előadói képességgel áldatott meg!

Balla Károly tanító, aki már negyed százada oktat a gyomai végén, érdekes javaslatot tett:

- Tavasz végén a fővárosban voltam sógoroméknál. Elmentünk az operaszínházba, ahol csodálatos látványnak lettem szemtanúja. Láttam egy lenyűgözően szép palotás táncot. Ugyanis lesznek bandériás legények, akik mellé keresünk magyarruhás párokat, s járassunk velük pattogó, tüzes táncot.

Giricz Mátyás javaslata:

Brassói katonáskodásom idején marsoláskor szólt a zene, zengett az induló. Kívánatos lenne muzsikával kíséreni a huszárok vonulását...

A bíró úr helyeselte a gondolatot, Gergő hajdúval a tanácsba hívatta a folyosón várakozó Farkasinszky Imrét, a falusi muzsikások „bandagazdáját”. Ő szívesen vállalta a feladatot, azzal, a feltétellel:

Ha az előjáróság gondoskodik Zsiga András karnagy beszerzésére, aki betanítja a számokat, mivel mi csak hallás után muzsikálunk.

Így kezdődött a felkészülés.

A karnagy magával hozta tizenhat éves Kata lányát is, aki már egy éve árva volt. Egyébként a leány énekével, táncával elbűvölő szépségével gyorsan felpezsdítette Endrőd csendes életét.

A Janka kocsmá nagy termében folyt a készülődés. A próbák idejére dugig megtelt a kocsmá. Nem az ital, hanem a próbáról kihallatszó táncdobogás, kiszűrődő énekek és a fel-felcsattanó kacaj, taps vonzotta a látogatókat. És milyen csodálatosan szólt a muzsika!

Mire az ünnep elérkezett, ment minden, mint a karikacsapás. Az egész falu lelkes hangulatban készülődött. Tíz órakor szagos-misést celebrált az endrődi születésű „tábori főpap”, kinek három helybeli lelkész segédkezett, meg egy tucatnyi ministráns. Háromezernél többen vettek részt a ritka szép szertartáson.

Délben közös ebéd volt a helységháza tanácskozó nagytermében. Az emelvényről lebontott oltár helyén a zenekar helyezkedett el. Déli egy órától muzsikával gyönyörködtették a rohamosan szaporodó közönséget. Az egész banda díszes magyar ruhában. Középen, a prímás helyén piros csizmában, gyönyörű pruszlikban, vakarcsba font hajkígyóiban nemzeti pántlikával, Kata muzsikája ejtette bűvöletébe a tömeget.

Pontosan két órakor a komp felől nyalka huszár szakasz érkezett Mezőtúrról. A helyi bandérium a község határánál szegődött hozzájuk kíséretnek. A gyerekek népes raja visongva futott utánuk. A magyar ruhás lányok virágot szórtak a huszárokra. A nézők éljenzése még a muzsikaszót is elnyomta.

Szavalatok és kórus gyönyörű énekszámait halálos csendben hallatszottak. Aztán Zsiga Kata énekszámait kísérte a banda. Az elhangzó kuruc- és katonadalokat valóságos üdvölgés díjazta.

A jegyző ünnepi beszédekör öt honvédruhás öreg állt őrt az emelvény előtt. Ők a szabadságharc hőseinek kijáró tiszteletet kapták meg.

A befejező szám tette fel a koronát az ünnepségre: lányok, legények roptak fergeteges táncot a hatalmas emelvényen. Háromszor tapsolták vissza „újrázni” a táncosokat. Az elvonuláskor rájuk is jutott virágos bőven.

A késő délután Te Deum hálaadásban is óriási tömeg ájtatoskodott.

Este közeledvén, hajnalig tartó mulatság volt a Csillagos kocsmá udvarán. A fiatalok duhaj kedvben rúgták a port, a pázsitot kitaposva Farkasinszky Imre zenéjére. Az öregebbek az ivó nagytermében beszélgettek, iszogattak, dalolászta Zsiga karnagy halk muzsikájának hangjai mellett.

(Részlet: Az endrődi primás c. regényéből.)